13.12.2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 230/2021 vp; Valtiovarainministeriön lausunto tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta annetusta hallituksen esityksestä

Valtiovarainministeriö on lausunut sosiaali- ja terveysministeriölle käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen luonnoksesta 1.2.2021 (VN/29583/2021). Valtiovarainministeriö on pitänyt esityksen tavoitteita – sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevän henkilöstön rokotekattavuuden edistämisestä ja riskiryhmiin kuuluvien asiakkaiden ja potilaiden suojaamisesta - yleisesti kannatettavina.

Ministeriö on kuitenkin esittänyt lausunnossaan tarkennustarpeita eräiltä osin esityksen vaikutusarviointiin sekä kiinnittänyt huomiota tarpeeseen täsmentää esitystä suhteessa lakisääteisestä rahoitusjärjestelmästä, hallituksen kehyskirjauksesta sekä valtionavustuksesta eräisiin julkiselle sosiaali- ja terveydenhuollolle covid-19-epidemiasta vuonna 2021 aiheutuviin kustannuksiin annetun valtioneuvoston asetuksen (860/2021 vp) valmistelun reunaehtoihin.

Rahoitusta ohjaava lainsäädäntö

Lainsäädännöstä seuraa, että annettaessa kunnille uusia tai laajentuvia tehtäviä tai velvoitteita, niistä aiheutuva rahoitustarve on huomioitava peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 55 §:n 2 momentin mukaisesti. Esityksessä on kuvattu laajemminkin säännöksistä toimijoille seuraavaa hallinnollista taakkaa, josta seuraisi jossain määrin kustannuksia. Edelleen kustannusten korvaamisen osalta on viitattu hallituksen sitoumukseen korvata ”kaikki koronaan liittyvät välittömät kustannukset kuten testaukseen ja testauskapasiteetin nostamiseen, jäljittämiseen, karanteeneihin, potilaiden hoitoon, matkustamisen terveysturvallisuuteen sekä rokotteeseen liittyvät menot katetaan täysimääräisesti kehyksen ulkopuolisina menoina vuosina 2021–2023. Tällaiset koronastrategian mukaiset kustannukset korvataan edelleen täysimääräisesti niin kauan kuin tautitilanne ja koronastrategian toimeenpano sitä edellyttävät.” (Julkisen talouden suunnitelma 2022-2025, VNS 3/2021 vp ja budjettiriihi 2022 pöytäkirjamerkinnät).

Viitatussa kirjauksessa on kyse kehyssääntöön kytkeytyvästä kirjauksesta siitä, että koronavirustilanteen ns. terveysturvallisuuteen liittyvät toimet katetaan

kehyksen ulkopuolisina. Kirjauksella ei siis ole otettu kantaa yksittäisistä säännöksistä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen, eikä sitä tarkoitukseltaan tulisi sellaiseen suoraan hallituksen esityksessä kytkeä. Korvattavien toimien määritteleminen ja korvaamisen tarkempi kohdentaminen perustuvat eri toimien osalta erilliseen budjettivalmisteluun sekä valtionavustusviranomaisen- että tarvittaessa säädösvalmisteluun.

Rahoitusjärjestelmän lainsäädännön näkökulmasta lähtökohta on lakisääteisten palvelujen rahoittaminen lakisääteisellä rahoituksella. Näin kuntien peruspalvelujen rahoitus, ja edelleen tartuntatautilain (1227/2016) osalta, perustuu ensisijassa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin, ellei toisin säädetä (tartuntatautilaki 78 §). Tartuntatautilain 79 §:n perusteella valtio voi osallistua tartuntatautien torjunnassa tarvittavan valmiuden ylläpitämisen ja terveydenhuollon erityistilanteiden hoidon kustannuksiin siten kuin terveydenhuoltolain 38 §:ssä säädetään (1 mom). Edelleen 79 § 3 momentin nojalla valtio vastaa kunnille ja kuntayhtymille 16 a-e §:stä aiheutuvista kustannuksista. Huomioimatta tartuntatautilain rahoitusta koskevaa sääntelyä ja viittaamalla koronakorvauksia koskevaan kehyskirjaukseen kunnille annettavat velvoitteet ja niiden huomiointi rahoitusjärjestelmässä jäävät jossain määrin epäselväksi.

Määrärahat

Momentille 33.60.38 on budjetoitu vuoden 2021 talousarviossa (HE 146/2020 vp) 1,615 mrd. euroa (2-vuotinen siirtomääräraha) valtionavustuksiin julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin. Momentille sisältyy 400 milj. euron enintään erä (kohta 4; muutettu IV LTA21 HE 209/2021 vp) valtionavustuksiin kunnille, kuntayhtymille ja Ahvenanmaan maakunnalle muiden välittömien covid-19 kustannusten korvaamiseen. Momentin määrärahaa on käytettävissä myös vuonna 2022, siltä osin kuin määräraha ei tule käytetyksi vuoden 2021 covid-19:sta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen (VNa valtionavustuksesta eräisiin julkiselle sosiaali- ja terveydenhuollolle covid-19-epidemiasta vuonna 2021 aiheutuviin kustannuksiin).

Esityksen taloudelliset vaikutukset lienevät siten vähäiset, että jos niitä korvattaisiin ao. momentilta, ne olisivat yksistään toteutettavissa siirtyvän erän puitteissa. On kuitenkin huomattava, että vaikka määrärahaa siirtyy käytettäväksi vuodelle 2022, myös vuonna 2022 on tarkoitus, erilliseen valmisteluun perustuen, korvata nykyisenkaltaisia toimia – kuten esimerkiksi testaamista ja rajatoimia – mikä sitoo siirtyvää erää. Lisäksi momentin enintään erät rajoittavat siirtyvän erän käyttöä. Valtiovarainministeriön ennakkokäsityksen mukaan siirtyvä erä painottuu momentin 1 kohtaan. Tautitilanteen ja koronastrategian muutosten vaikutuksia

kuitenkin seurataan ja arvioidaan ja siltä osin kuin tautitilanne ja koronastrategian toimeenpano edelleen vuonna 2022 edellyttävät koronaan liittyvien välittömien terveysturvallisuuskustannusten korvaamista, ja jos momentille 33.60.38 vuodelle 2021 budjetoidut määrärahat eivät riitä näitä kattamaan, asiaan palataan tarvittaessa vuoden 2022 lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä.

Budjettineuvos Virpi Vuorinen